

ภาษา

เพื่อสภาวะแวดล้อมที่ดี

* ปรียาภรณ์ เผือกผ่อง

มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางเพื่อนมนุษย์และสภาวะแวดล้อมทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสังคมนั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการสื่อสาร ดังนั้น การใช้ภาษาจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงอยู่ร่วมกันของมนุษย์

อาจจะกล่าวได้ว่าภาษามีอิทธิพลต่อความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ภาษามีส่วนทำให้เกิดความรักและสันติภาพได้ฉับใด ในทางตรงข้ามภาษาก็ทำให้เกิดความเกลียดชังและการทำลายล้างได้ฉับนั้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะเลือกใช้ภาษาไปในทางใด

ในสังคมปัจจุบันซึ่งถือกันว่าเป็นโลกของยุคข้อมูลข่าวสารนั้น มนุษย์เลือกที่จะใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพ และใช้เหตุผลเชิงภาษาอธิบายความรู้สึกนึกคิดอันแยบยลของตนผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ฯลฯ ซึ่งสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการรับรู้ของผู้คนในสังคม อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าผู้ใช้ภาษาจะจงใจบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือมีกลวิธีอันล้าลึกในการสื่อสารอย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ภาษายังคงทำหน้าที่ของมันอย่างไม่เปลี่ยนแปลงก็คือการเป็นเครื่องมือสื่อสารของมนุษย์เพื่อไปสู่เป้าหมายของการ

---

* อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์, หัวหน้าแผนกหลักสูตรและการสอน สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : อ.ม. (วรรณคดีเปรียบเทียบ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แสดงทางความคิด และความรู้สึกของคนไปยังผู้อื่น

การสื่อความหมายโดยภาษานั้น กระบวนการเบื้องต้นที่สำคัญที่สุด คือการเลือกใช้คำเพื่อตอบสนองความคิดและอารมณ์ ความรู้สึกของตัวเองเป็นอันดับแรก ตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่เราสื่อสารด้วยเป็นอันดับรองลงมา และตอบสนองสังคมเป็นอันดับสุดท้าย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมขณะที่ใช้ภาษาเป็นสำคัญ

เช่น...คำว่า "คนไข้" หรือ "คนรับใช้" ซึ่งเป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วๆ ไปนั้นให้ความรู้สึกที่เป็นกลางๆ แต่ถ้ามีผู้ใช้คำว่า "ข้า" แทนคำว่า "คนไข้" เพื่อตอบสนองอารมณ์เคียดแค้นชิงชังส่วนตัวเป็นสำคัญคำว่า "ข้า" จะให้ความรู้สึกในแง่ลบต่อผู้ได้ยินได้ฟังทันที และอาจจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้ผู้พูดได้ ในทางตรงข้าม หากมีผู้ใช้คำว่า "ผู้ช่วยงาน" แทนคำว่า "คนรับใช้" นอกจากจะให้ความรู้สึกในแง่บวกต่อผู้ได้ยินได้ฟังแล้ว ยังทำให้บรรยากาศของการสื่อสารเต็มไปด้วยไมตรีจิต

คำว่า "ตำรวจ" เป็นคำที่ให้ความรู้สึกที่เป็นกลางๆ ก่อนข้างบวก แต่ถ้ามีผู้ใช้คำว่า "ผู้รีดไถ" แทนคำว่า "ตำรวจ" จะทำให้เกิดความรู้สึกในแง่ลบทั้งต่อตัวผู้ที่กล่าวถึงและต่อผู้ได้ยินได้ฟัง แต่ในทางตรงข้าม ถ้ามีผู้ใช้คำว่า "ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์" แทนคำว่า "ตำรวจ" จะให้ความรู้สึกในแง่บวกและทำให้ผู้รับฟังเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจมากกว่า

สิ่งที่ผู้ใช้ภาษาควรคำนึงถึงก็คือ การใช้ภาษานั้นไม่ควรตอบสนองเฉพาะอารมณ์ และความรู้สึกที่เรียกกันว่า

"สะใจ" ผู้ใช้ภาษาหรือ "สะใจ" ผู้คนในสังคมเป็นสำคัญเท่านั้น เพราะบางครั้งอาจจะก่อให้เกิดความเจ็บปวดกับผู้ที่ได้รับฟังและเกิดบรรยากาศที่ตึงเครียดขึ้น เช่น ในการประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ มีผู้ยิ่งใหญ่ของบ้านเมืองท่านหนึ่งใช้คำพูดประโยคหนึ่งอย่างชัดเจนชัดคำว่า "ขอให้ผู้ว่าฯทั้งหลายโปรดให้ความร่วมมือ และขออย่าได้เหิมเกริม" คำที่กระทบอารมณ์ความรู้สึกของผู้รับฟังอย่างรุนแรง คือคำว่า "เหิมเกริม" ซึ่งหลายคนที่ได้ฟังไม่แน่ใจว่าผู้พูดมีเจตนาที่จะใช้คำนี้จริง ๆ เพื่อปรามพฤติกรรมของผู้ว่าฯ หรือปลั่งเปลอพูดด้วยอารมณ์ แต่แน่นอนที่สุดก็คือ ภาษาลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดบรรยากาศของความอึดอัดไม่สบายใจกับผู้ได้รับฟัง อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงหาเสียงเลือกตั้งก่อนที่คนไทยจะได้รัฐบาลที่มี ฯพณฯ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นธรรมชาติของการหาเสียงที่จะต้องมีการใช้คำพูดที่รุนแรง สาดโคลนเพื่อมุ่งหวังโจมตีฝ่ายตรงข้าม แต่การหาเสียงช่วงนี้ค่อนข้างจะดุเดือดและรุนแรงกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา มีผู้ใหญ่ของพรรคการเมืองที่มีชื่อเสียงพรรคหนึ่ง ให้สัมภาษณ์โดยกล่าวถึงพรรคการเมืองพรรคหนึ่งว่า "เป็นพรรคที่ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย เพราะชักเข้าชักออก เป็นพรรคการเมืองที่โง่งม" คำว่า "โง่งม" เป็นคำที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาทั้งจากสมาชิกพรรคการเมืองที่ถูกกล่าวถึง และเป็นประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ถึงแม้ผู้พูดจะออกมาแก้ตัวในเชิงแปลความหมายให้ออกไปทางกึ่งขบขันก็ตาม แต่สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ บรรยากาศของ

ความตึงเครียด และการตอบโต้อย่างรุนแรง ซึ่งขยายวงกว้างไปยังพรรคการเมืองอื่น ๆ รวมทั้งประชาชนทั่วไปด้วย ภาพที่ปรากฏก็คือ สภาวะแวดล้อมของเมืองไทยขณะนั้นเต็มไปด้วยความแตกแยก อาชญากรรมร้าย และใช้ถ้อยคำโจมตีซึ่งกันและกันผ่านสื่อต่าง ๆ จนกลายเป็นมลพิษไปทั่ว

ในส่วนของภาษาเขียนที่ปรากฏในรูปของข่าวประกาศ หรือข้อบังคับ ซึ่งมีผลต่อผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น พึงควรระมัดระวังในแง่ของผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสารและถูกกล่าวถึงเป็นสำคัญ การขอความร่วมมือ การแจ้งข่าวสาร หรือการให้ข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ ควรจะใช้ภาษาตรงไปตรงมา ชัดเจน สร้างความรู้สึกที่ดีไม่เกินจริง และไม่หมิ่นแหย่ความหมายเชิงขมขื่น เช่น "ถ้าไม่ปฏิบัติตามระเบียบนี้ ก็เตรียมตัวหางานทำใหม่ได้" หรือ "ถ้าไม่ให้ความร่วมมือ จะไม่รับรองความปลอดภัย" หรือ "ชนประสานงา ตายทั้งโคตร" เป็นต้น การใช้ภาษาเช่นนี้ นอกจากมีลักษณะเกินจริงและไม่สร้างสรรค์แล้ว ยังทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกในด้านลบต่อตัวบุคคลหรือหน่วยงานผู้ส่งสาร

ในอีกด้านหนึ่งที่ควรตระหนักถึงก็คือ ถ้าผู้ใช้ภาษาเพียงแต่ใช้คำหวาน ๆ เพื่อสร้างภาพหรือหลบเลี่ยงการนำเสนอความจริง เช่น รัฐมนตรีชอบเรียกนักข่าวว่า "หนูจ๋า" "ลูกจ๋า" หรือสามีเรียกภรรยาว่า "ที่รัก" หรือ "สุดที่รัก" ดิตปาก โดยที่จิตใจไม่ได้รู้สึกอย่างนั้นจริง ๆ รวมทั้งผู้ยิ่งใหญ่ของบ้านเมืองที่ชอบให้สัญญาและชอบอ้างถึงประชาชน เช่น "ผมรักประชาชน" "ผมจะทำเพื่อ

ประชาชน" "ประชาชนต้องการให้ผมเป็นผู้นำ" ฯลฯ ซึ่งคำพูดทั้งหลายเหล่านี้ จะคงอยู่ในความรับรู้ของผู้คน เพื่อรอวันพิสูจน์ความจริงใจของผู้พูดไปจนกว่าบุคคลเหล่านั้นจะสิ้นสุตบทบาทลง

ขณะเดียวกัน ถ้าผู้ใช้ภาษาขาดการปรุงแต่งหรือเคยชินที่จะใช้ภาษาตามใจ หรือตามอารมณ์ตนเองเป็นหลัก โดยขาดศิลปะของนักสื่อสารที่ดี คือ คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไรก็พูดอย่างนั้น ก็อาจจะทำให้ถูกมองว่าเป็นคนโผงผาง และไม่เป็นที่ชื่นชอบของคนโดยทั่วไปนัก เช่น เห็นผู้หญิงรูปร่างเจ้าเนื้อเดินผ่านมา ก็พูดว่า "ผู้หญิงคนนี้อ้วนจังเลย" เห็นผู้ชายที่มีลักษณะอ่อนแอมีกิริยาล้ายผู้หญิงก็พูดว่า "ไอ้คนนี้เป็นกระเทยแน่ ๆ" หรือเห็นคนแก่มา ๆ ก็พูดว่า "แกจันทันทีแล้ว" เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่พูดออกมานั้น ถึงแม้ว่าจะตรงกับความเป็นจริงทุกอย่าง แต่ในแง่ของจิตวิทยาหรือความเหมาะสมแล้ว ควรจะหลีกเลี่ยง หรือเลือกใช้คำอื่นที่ให้ความรู้สึกที่ดีกว่านี้แทน

ฉะนั้น ภาษาที่เป็นของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์เป็นภาษาสากล และเป็นภาษารวมของมนุษยชาติที่จะก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดีเสมอเมื่อได้ยินได้ฟัง น่าจะได้แก่ ภาษาคอนกรี ซึ่งสามารถหลอมรวมคนต่างเชื้อชาติ ต่างภาษาไว้ด้วยกันได้ด้วยท่วงทำนอง ที่สามารถสื่อความรัก ความเข้าใจและความสำนึกในจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ร่วมโลก ภาษาซึ่งไม่มีพหิมิติกัน จะกล่อมเกล้าให้มนุษย์มีจิตใจที่อ่อนโยน และเพื่อแผ่ความรักให้แก่กัน ทั้งยังสามารถยุติความบาดหมางต่าง ๆ ลงได้

มนุษย์ปัจจุบันมีความเปราะบางและอ่อนไหวทางอารมณ์ค่อนข้างมาก ถ้าพูดผิดพูดเดียวอาจก่อให้เกิดภาวะที่ตึงเครียด หรือแปรเปลี่ยนเป็นความแค้นเคืองได้ แม้แต่เพื่อนสนิท คนใกล้ชิด หรือสามีภรรยา ก็พึงควรระวังเรื่องของการใช้ภาษาดูแลเช่นกัน เพราะยังเป็นผู้ที่เรารักมากหรือคุ้นเคยมาก ยิ่งจำเป็นต้องทะนุถนอมความรู้สึกของกันและกันให้จงหนัก แม้แต่ถ้อยคำที่หยอกล้อในลักษณะของภาษาสแลง เช่น "จีเง่า" "เฟอะพะ" หรือ "ซื่อป้อ" ถ้าใช้พร่ำเพรื่อโดยไม่คำนึงถึงอารมณ์ของคนฟัง ในบางช่วงเวลา อาจจะกระทบความรู้สึกของผู้ที่เราสื่อสารด้วยโดยที่เราไม่ได้ตั้งใจ

ดังนั้น เพื่อสภาวะแวดล้อมที่ดีและเพื่อบรรยากาศของมิตรไมตรีอันอบอุ่น มนุษย์จึงควรตระหนัก

ในเรื่องของการใช้ภาษาให้มาก อย่าใช้ภาษาเพียงเพื่อสนองความคิดหรืออารมณ์ของตนเองเท่านั้น หากแต่พึงควรนึกถึงผู้อื่นและสังคมด้วย อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาโดยยืนอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจและความซื่อตรง ก็ยังเป็นบรรทัดฐานที่ควรปฏิบัติ แต่ขณะเดียวกัน การใช้ภาษาก็เป็นศาสตร์แห่งศิลปะที่จำเป็นต้องมีการปรุงแต่ง เพื่อไม่ให้ตรงหรือทวนจนเกินไปด้วยเช่นกัน การใช้ภาษา คือการแสดงออกของความคิดและจิตใจ ถ้าความคิดและจิตใจของเราดีงาม ภาษาที่ใช้ก็มักจะสะท้อนความดีงามนั้นออกมาเฉกเดียวกัน อย่าใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการทำร้ายหรือประทุษร้ายกันเลย จงใช้ภาษาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้แก่กัน เพื่อความรู้สึกและคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งต่อตัวเราเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวมเถิด □□

บรรณานุกรม

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. ภาษากับความคิด. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒.

ปราณี กุลละวณิช และคณะ. ภาษาทัศนาศ. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

สนิท ตั้งทวี. การใช้ภาษาเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.